

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

**Työrauhan ja turvallisen
oppimisympäristön
arviointi
perusopetuksessa ja
lukiokoulutuksessa**

TIIVISTELMÄ

”Koulussa on turvallista ja siellä viihdytään – kuitenkin monen kahdeksaluokkalaisten mielestä vain muutama opettaja osaa ylläpitää työrauhaa.”

(Sami Julin, arviontiasiantuntija)

”Suurin osa koulujen henkilökunnasta koki häiriö- ja ongelmatilanteiden määrän pysyneen ennallaan, mutta jopa neljännes koki niiden lisääntyneen viime vuosina.” (Niina Rumpu, arviointiasiantuntija)

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) arvioi vuosina 2016–2017 työrauhaa ja turvallista oppimisympäristöä perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa. Arviointi toteutettiin OKM:n toimeksiannosta ja sen taustalla olivat perusopetus- ja lukiolakiin vuonna 2013 tehdyt muutokset (1267/2013 ja 1268/2013), joilla hallitus pyrki parantamaan koulujen ja oppilaitosten työrauhaa ja turvallisia oppimisympäristöjä.

Arvioinnin päätehtävänä oli tuottaa tietoa koulujen ja lukioiden työrauhan ja turvallisuuden tilasta sekä uusien lakimuutosten vaikutuksista eduskunnan edellyttämän selvityksen perustaksi ja perusopetus- ja lukiolain kehittämiseksi. Arvioinnin tulokset tarjoavat merkittävää, aiemmin puuttunutta tietoa työrauhasta perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa. Koulujen työrauhaa ovat arvioineet niin oppilaat, opettajat kuin koulutuksen järjestäjätkin.

Arvioinnin mukaan työrauhaa edistävät kouluviihtyvyys ja -turvallisuus, opetuksen eriyttäminen sekä huoltajien kiinnostus oppilaiden koulunkäyntiä kohtaan. Opettajat ja oppilaat pitävät kasvatuskeskustelua toimivana puuttumiskeinona koulujen ongelmatilanteissa. Koulujen vakavista häiriötilanteista yleisimpiä ovat kiusaaminen, luvaton poistuminen koulun alueelta ja opettajan hermostuminen.

Työrauhakeskustelussa painottuvat yleensä opettajien arviot ja kokemukset. Tässä arvioinnissa oppilaiden suurta vastaajamäärää (18 650) voidaankin pitää erityisen arvokkaana. Huomionarvoista on, että oppilaiden arviot monista asioista poikkesivat merkittävästi koulun aikuisten arvioista.

SISÄLLYS

1	Työrauha ja turvallisuus arvioinnin kohteena	6
2	Arviointiteemat	8
3	Tulokset	10
4	Yhteenveto	19
5	Kehittämissuosituks	20

Arviointi kohdistettiin kaikkiin opetuksen järjestäjiin, otoksena valittuihin kouluihin ja lukioihin sekä näiden opettajiin, kolmas- ja kahdeksaluokkalaisiin oppilaisiin sekä lukion toisen vuosikursin opiskelijoihin.

Aineisto kerättiin sähköisinä kyselyinä, joiden laadintaan osallistui asiantuntijoista koostuva arviointiryhmä.

5242

3.-luokkalaista

196

opetuksen järjestäjää

8121

8.-luokkalaista

Arviointiin osallistui

506

opiskelija-huolto-ryhmää

5287

lukion 2. vuosikursin opiskelijaa

2688

opettajaa

TYÖRAUHA JA TURVALLISUUS ARVIOINNIN KOHTEENA

Arviointi kohdistui siihen, miten työrauha ja turvallinen oppimisympäristö sekä niiden lakimuutokset toteutuivat maan eri osissa.

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.

Vastuu koulun työrauhan säilymisestä kuuluu koko koulu yhteisölle. Perusopetuslakiin tehdyt lakimuutokset lisäävät kasvatuksellisia ja kurinpidollisia keinoja sekä tavaroiden pois ottamiseen ja tarkastamiseen liittyviä toimivaltuuksia. Lisäksi kouluilta ja lukioilta edellytetään kurinpitosuunnitelmien laadintaa.

Esimerkkejä sekä perusopetus- että lukiolain muutoksista ja lisäyksistä (1267/2013 ja 1268/2013)

Osallisuus ja oppilaskunta

Opetuksen järjestäjän tulee edistää kaikkien oppilaiden osallisuutta. Oppilaille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssäännön valmisteluun. Koululla tulee olla sen oppilaista muodostuva oppilaskunta. (47 a §)

Kasvatuskeskustelu

Oppilas voidaan määrätä osallistumaan kasvatuskeskusteluun. Kasvatuskeskustelussa yksilöidään toimenpiteeseen johtanut teko tai laiminlyönti yhdessä oppilaan kanssa. Tarvittaessa selvitetään myös laajemmin käyttäytymisen syyt ja seuraukset sekä keinot koulussa käyttäytymisen ja oppilaan hyvinvoinnin parantamiseksi. (35 a §)

Oikeus tarkistaa oppilaiden tavarat ja ottaa haltuun esineitä ja aineita

Opettajalla ja rehtorilla on oikeus tarkistaa oppilaan tavarat, jos kielletyn esineen tai aineen hallussapito on ilmeistä ja oppilas pyynnöstä huolimatta kieltäytyy luovuttamasta sitä. Heillä on myös oikeus käyttää haltuun ottamiseksi välttämättömiä voimakeinoja. (36 e ja d §)

Haltuun otettujen esineiden ja aineiden luovuttaminen ja hävittäminen

Opettajan tai rehtorin haltuun ottama häirintään käytetty esine tai aine tulee luovuttaa oppilaalle oppitunnin tai koulun tilaisuuden päättymisen jälkeen. Jos on todennäköistä, että häirintä oppitunnin jälkeen jatkuu, esine tai aine tulee luovuttaa oppilaalle viimeistään työpäivän päättyessä. (36 g §)

ARVIOINTITEEMAT

Kouluviihtyvyyys ja -turvallisuus

Häiriö- ja ongelmatilanteisiin liittyvät suunnitelmat

Häiriö- ja ongelmatilanteet

Kurinpito- ja puuttumiskeinot

Kodin ja koulun yhteistyö

Vuoden 2014 lakimuutosten vaikutukset

”Ongelmiin pyritään puuttumaan mahdollisimman aikaisin, silloin, kun ne ovat vielä pieniä ja helposti ratkaistavissa. Välituntivalvonnan tehokas järjestäminen ehkäisee kiusaamista. Järjestyssäännöt luovat turvaa kaikille.”

(koulu)

”Entistä vakavammin oirehtivia pyritään integroimaan ainakin osittain tavallisiin ryhmiin. Henkilökunta ei pysty olemaan tietoinen ison koulun kaikkien tukitoimia vaativien lasten/nuorten problematiikasta ja ottamaan heitä oikealla tavalla huomioon.”

(opetuksen järjestäjä)

”Meillä on suunnitelmat hyvin moniin tilanteisiin, jotka ohjaavat jokapäiväistä toimintaamme. Olemme myös rakentaneet tietoisesti yhteisöllistä toimintakulttuuria, jossa kaikki aikuiset puuttuvat kaikkien oppilaiden toimintaan ja toisaalta myös yhteisö on turvallinen lapsille tulla kertomaan asioista.”

(koulu)

TULOKSET

Kouluviihtyvyys ja turvallisuus

Miten koulussa viihdytään?

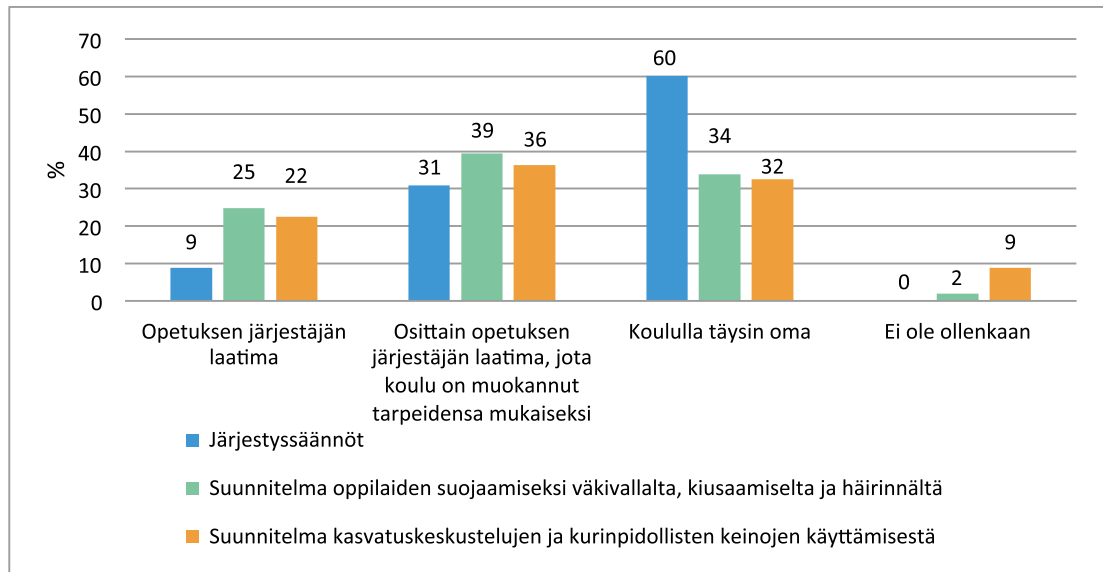
- Suurin osa opettajista ja oppilaista viihtyy koulussa hyvin, ja oppimisen turvaava työrauha keskimäärin saavutetaan.
- Yli 90 % oppilaista koki olonsa turvalliseksi oppitunneilla, välitunneilla ja koulumatkoilla.
- 90 % kolmasluokkalaisista koki, että lähes kaikki opettajat osasivat ylläpitää työrauhaa.
- 40 % kahdeksaslukkalaisista ei viihdy oppitunneilla ja 20 % mielestä vain muutama opettaja osasi ylläpitää työrauhaa.

Mitkä tekijät edistävät viihtyvyyttä ja työrauhaa?

- Oppilaista 65 % ja opettajista 75 % oli sitä mieltä, että opettajilla ja heidän käyttämillään opetusmenetelmillä ja pedagogisilla ratkaisuilla on ratkaiseva rooli työrauhan ylläpitämisessä.
- Oppilaan saama oppimisen ja koulunkäynnin tuki vaikutti myönteisesti työrauhaan.
- Mitä useammin luokkahuoneissa eriytettiin opetusta, sitä harvemmin siellä koettiin häiriö- ja ongelmatilanteita.
- Oppilaiden osallisuus vähensi työrauhahäiriöitä merkittävästi.

Häiriö- ja ongelmatilanteisiin liittyvät suunnitelmat

Järjestyssääntöjen ja suunnitelmien toteuttaminen koulukohtaisen kyselyn mukaan

- Oppilaista lähes 90 % ilmoitti tietävänsä, että koulussa on järjestyssäännöt.
- 25 % kahdeksaslukkalaisista ja lukiolaisista tiesi, että koulussa on suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä.
- Kolmannes kahdeksaslukkalaisista tiesi, että koulussa on suunnitelma kasvatuskeskustelujen ja kurinpidollisten keinojen käyttämisestä.
- Oppilaiden osallisuus järjestyssääntöjen ja muiden suunnitelmien laadinnassa oli vähäistä.
- Kolmasosa opettajista ei osannut sanoa, ovatko suunnitelmat oppilaiden suojaamisesta ja kasvatuskeskustelun ja kurinpidollisten keinojen käyttämisestä toimivia.
- Häiriö- ja ongelmatilanteiden seuranta lisäsi kokemusta kurinpitokäytäntöjen toimivuudesta.
- Häiriö- ja ongelmatilanteisiin liittyvistä suunnitelmista puuttuivat usein suunnitelmien toteutumisen ja vaikuttavuuden seuraaminen ja arviointi.

Häiriö- ja ongelmatilanteet

Suurin osa opetuksen järjestäjistä, rehtoreista, oppilashuoltoryhmän jäsenistä ja opettajista koki häiriötilanteiden määrän pysyneen ennallaan viimeisen kahden vuoden aikana. Kolmannes opetuksen järjestäjistä ja neljännes koulujen henkilökunnasta koki häiriötilanteiden lisääntyneen.

Kahdeksaluokkalaisilla esiintyi oppilaiden ja opettajien mukaan häiriö- ja ongelmatilanteita moninkertaisesti enemmän kuin muilla luokka-asteilla.

Alle sadan oppilaan kouluissa esiintyi häiriö- ja ongelmatilanteita vähemmän kuin suurissa kouluissa.

Yleisimmät häiriötilanteet luokahuoneissa oppilaiden kokemana (% vastanneista)

3.-luokkalaiset	8.-luokkalaiset	Lukion 2. vuosikurssi
Oppilaat puhuvat yhtä aikaa opetusta häiritsevästi (46,6)	Oppilaat käyttävät matkapuhelinta tai tablettia ilman opettajan lupaa (73,8)	Oppilaat käyttävät matkapuhelinta tai tablettia ilman opettajan lupaa (88,0)
Oppilaalta puuttuu opetukseen tarvittavat välineet (23,7)	Oppilaat puhuvat yhtä aikaa opetusta häiritsevästi (69,5)	Oppilas saapuu myöhässä oppitunnille (85,0)
Oppilaat eivät kuuntele, mitä opettaja sanoo (21,6)	Oppilas saapuu myöhässä oppitunnille (60,8)	Oppilaat puhuvat yhtä aikaa opetusta häiritsevästi (61,5)

- 10,8 % alakoululaisista, 15,6 % yläkoululaisista ja 2,9 % lukiolaisista koki kiusaamista esiintyvän koulussaan useita kertoja viikossa. Vastaavat luvut opettajilla olivat 12,8 %, 10,6 % ja 1,5 %.
- Verkossa ja sosiaalisessa mediassa tapahtuvasta kiusaamisesta vähintään kerran viikossa raportoi 33 % kahdeksaslukulaista.
- Masennusta tai ahdistusta kokevat oppilaat havaitsivat kiusaamis- ja häiriötilanteita muita useammin.
- Yläkoulun opettajista 3,8 % ja oppilaista 14,8 % kertoi opettajan hermostuvan tai huutavan oppilaalle useita kertoja viikossa.
- 10,1 % yläkoulun ja 2,9 % lukion oppilaista kertoi kokeneensa seksuaalista häirintää opettajan taholta muutaman kerran kuukaudessa tai useammin.

Kurinpito- ja puuttumiskeinot

- Yläkouluissa käytettiin selvästi eniten puuttumiskeinoja, joista yleisimmät olivat luokkahuoneesta poistaminen, kasvatuskeskustelu, jälki-istunto, rehtorin puhuttelu ja huoltajalle ilmoittaminen.
- Sekä opettajat että oppilaat pitivät kasvatuskeskustelua toimivana puuttumiskeinona. Sen sijaan jälki-istuntoa piti toimivana vain noin neljännes ylä- ja alakoulun opettajista.
- 80% kahdeksannen luokan opettajista piti vanhempien kanssa keskustelemista toimivana puuttumiskeinona.
- Kasvatuskeskustelua lukuun ottamatta uusia puuttumiskeinoja, kuten tavaroiden tarkistamista ja esineiden tai aineiden haltuunottoa, käytettiin kouluissa erittäin vähän.

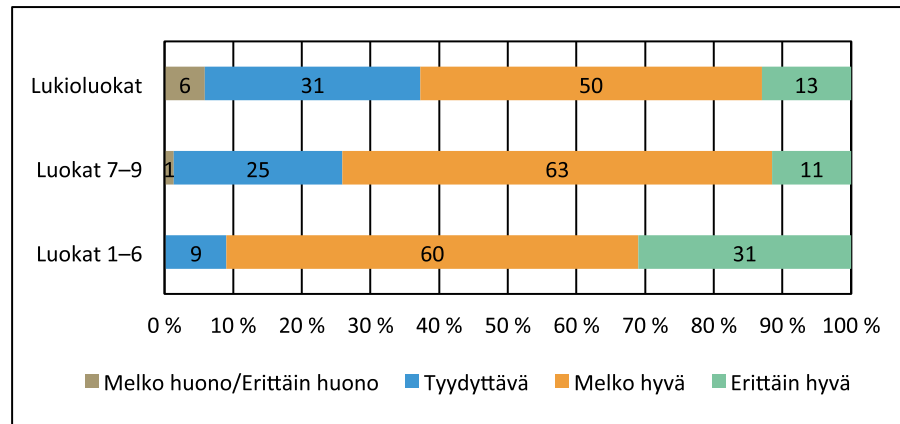
Kodin ja koulun yhteistyö

Huoltajien kannustus ja tuki ongelmatilanteiden selvittämisessä vähensi selvästi häiriö- ja ongelmatilanteiden määrää koulussa.

Alakouluikäisistä lapsista noin 70 % kokee huoltajiensa arvostavan heidän koulutyötään ja auttavan läksyissä erittäin paljon sekä osallistuvan koulun tapahtumiin.

Yläkouluikäisistä lapsista 43 % kokee huoltajien arvostavan heidän koulutyötään erittäin paljon. 70 % kokee saavansa läksyissä apua melko tai erittäin paljon. Noin puolet huoltajista osallistuu koulun tapahtumiin.

Opettajien käsitykset oppilaiden huoltajien osallisuudesta oppilaiden koulunkäyntiin

Vuoden 2014 lakimuutosten vaikutukset

- Opetuksen järjestäjät ja koulut pitivät uudistuksia pääsääntöisesti hyvinä ratkaisukeinoina, mutta eivät yhtä hyvinä ennaltaehkäisykeinoina.
- Uusia kurinpitotoimia käytettiin kouluissa erittäin vähän, mutta ne koettiin toimiviksi ratkaisuksi häiriö- ja ongelmatilanteissa kaikkien arviointiin osallistuneiden keskuudessa.
- Tarvittavaa voimankäyttöä oli käytetty kouluissa vähiten ja siihen suhtauduttiin kielteisimmin.
- Kasvatuskeskustelu oli kaikkien vastaajaryhmien mielestä toimiva puuttumiskeino.
- Opettajista yli puolet ja kouluista 25 % ilmoitti, etteivät he ole saaneet ohjeistusta tarvittavan voiman käyttöön häiritsevää esinettä pois otettaessa.
- Oppilaiden ja huoltajien osallistaminen järjestyssääntöjen laadintaan on ollut vähäistä.

YHTEENVETO

Häiriö- ja ongelmatilanteisiin vaikuttavat tekijät oppilaiden ja opettajien mukaan

- **opettajien opetuskäytännöt, asenteet ja koulun työrauha**
- **oppilaiden saama oppimisen ja koulunkäynnin tuki**
- **eriyttäminen**
- **huoltajien osallistuminen ja kiinnostus oppilaiden koulunkäyntiin**
- **oppilaiden osallisuus**
- **pikainen puuttuminen häiriö- ja ongelmatilanteisiin**
- **koettu kouluturvallisuus ja kouluviihtyvyys**

KEHITTÄMIS- SUOSITUKSET

- Vuonna 2014 voimaan tulleiden lakiuudistusten toimeenpanon avuksi annettuja ohjeistuksia tarvitaan edelleen.
- Systemaattista seuranta ja arviointia sekä yhteistyötä opetuksen järjestäjien ja koulujen sekä lukioiden välillä tulee lisätä.
- Opetuksen järjestäjän tulee lisätä seurantaan liittyen kouluissa ja lukioissa tapahtuviin häiriö- ja ongelmatilanteisiin sekä kurinpito- ja puuttumiskeinojen käyttöön.
- Lain edellyttämien sääntöjen ja suunnitelmien olemassaolo kouluissa on varmistettava.
- Koulutusta ja ohjeistusta lain tuomiin muutoksiin ja niiden käyttöönottoon tulee lisätä kouluissa.
- Opettajien opetuskäytänteitä tulee kehittää ja tarjota heille täydennyskoulutusta häiriötilanteiden ennaltaehkäisyyn.

- Opetuksen eriyttämistä ja oppilaan ja opiskelijan saamaa oppimisen ja koulunkäynnin tukea tulee lisätä.
- Huoltajia tulee kannustaa osallistumaan koulun ja kodin väliseen yhteistyöhön ja seuraamaan oppilaiden koulunkäyntiä.
- Oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuutta koulun ja lukion toimintoihin sekä sääntöjen ja suunnitelmien laadintaan tulee lisätä.
- Tiedottamista kurinpito- ja puuttumiskeinoista koulujen ja lukioiden oppilaille, opiskelijoille ja huoltajille tulee lisätä.
- Opetuksen järjestäjien sekä koulujen ja lukioiden tulee luoda toimintakulttuuri, joka osallistaa huoltajia enemmän koulujen toimintaan sekä sääntöjen ja suunnitelmien laadintaan.
- Koulujen ja lukioiden tulee panostaa kouluturvallisuuteen ja kouluviihtyvyyteen.

Tämä tiivistelmä perustuu julkaisuun
Julin S. & Rumpu N. 2018. Työrauhan ja
turvallisen oppimisympäristön arviointi
perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa.
Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
PL 28
(Mannerheimin aukio 1 A)
00101 HELSINKI

Sähköposti: kirjaamo@karvi.fi
Puhelinvaihte: 029 533 5500

karvi.fi

Informaatioaineistot 2:2019
JULKAISIJA Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
KUVAT Schutterstock
TAITTO PunaMusta Oy
PAINO PunaMusta Oy, Tampere